

stran 57. in podobi 63. in 64.) V dobri zemlji in ugodni legi včasih raste voditeljica premočno. Na svojem spodnjem delu bi imela torej slabo razvita očesca, ki bi v prihodnjem letu ne pognala lepo. Taki voditeljici je treba vrh odščipniti, kakor hitro je nad 7 $\frac{d}{m}$ visoka. Na ta način ji ustavim rast, njej namenjeni sok pa zdebela spodnja očesca, da lepo poženo prihodnje leto. Voditeljici moram vrh tudi odščipniti, če ni še nehala rasti v prvi polovici oktobra. S tem jo prisilim, da les dozori, in je sploh prihodnje leto pripravna za daljno vzgojo.

To je delo prvega leta. Prihodnje pomlad mi ni drugega storiti, nego skrajšati voditeljico na 5—8 ocesec. Ta poženo, kakor so pognala očesca prejšnjega leta. Vsa dela prvega leta treba tudi v drugem po potrebi ponavljati.

Na ta način se vzgoje lepi, do 3 $\frac{m}{y}$ visoki in še više vertikalni kordoni, ki lahko prosto stojijo ali pa zakrivajo stene.

Ni pa vse eno, katere vrste jabolk ali hrušek gojimo po teh kordonih, ker se ne razvejajo vse enako lepo. Pred vsemi so posebno dobre te le hruške: 1. Albertovka (Amanli's Butter-B), 2. Viljemovka (Villiam's Christ-B.), 3. Lebrunovka (Lebrun's Butter-B.), 4. Dielova maslenka, 5. Hardenpontovka (Hardenpot's Winter-Butter-B.) in 6. Olivijerka (Olivier de Serres). Jabolka pa priporočam: 1. Car Aleksander, 2. Zlato parmeno, 3. Ananasov kosmač, 4. Landberški kosmač, 5. Rumeni cvetač (Gelber Bellefleur) in 6. Beli zimski kalvil.

Če še dostavim, da sploh pritlikavcem ugaja prilivanje z gnojnico ob deževnem vremenu maja, oktobra in novembra meseca, povedal sem vsa bistvena dela pri odgoji vertikalnih kordonov.

V preudarek sadjarjem, ki mislijo kupiti in saditi to spomlad sadno drevje.

Še en dober mesec, in sadjar bode pričel v novi svoje delo. Prvo njegovo spomladanjsko opravilo je, da nadomesti drevje, ki je poginilo, in nasadi novega. To delo dela malo skrbi sadjarju, kateri si je sam vzgojil dobrega in lepega sadnega drevja. Drugače je pa, kadar si mora sadjar drevja šele kupiti. Novo vsajeno drevo bode stalo na svojem mestu desetletja in bode rodilo obilo sadu ali pa malo. Drevo bode obilo rodilo, če ga nisi samo pravilno vsadil in mu pravilno in dobro postregel ampak če si je tudi pravilno vzgojil, t. j. imeti mora dobre in lepe korenine takisto tudi les in biti mora od prave vrste. Takega drevesa pa ni vedno tako lahko dobiti, in zato dela kupovanje sadnega drevja vestnemu sadjarju precej skrbi, celo pa pri nas, ki še nimamo malo da ne nobene pravilne in zanesljive drevesnice, iz katere bi dobivali drevja, in ker naši sadjarji, in tudi pametnejši, ne nmejo, da ravnajo varčneje, če sade dobro, a drago drevo, ošau če slabo, katero morda dobodo zastoj.

Škoda vsega truda in dela, kadar sadiš zanikerno drevo škoda prostora, kjer raste tako drevo.

Kakšnega drevja si torej kupujemo?

Sadi vedno le mlado drevje. Ne pričakuj nikdar dobička od starega drevesa, ki je krevljasto, lišajasto ali z mahom obraščeno, kakeršnih je mnogo po naših domačih drevesnicah. Tisto drevo, ki je raslo v drevesnici dlje nego 5 recimo 6 let, je boljše za kurjavo nego za saditev. Ako imaš za izbiro drevja, sadi vedno mlajše če je tudi morda šibkejše.

Sadi le dobro ukoreninjeno drevje. Ako vseješ peško od jabolka ali hruške, vzraste iz nje divjak, ki ima le dolgo in debelo srčno korenino, pa nič stranskih in vsled tega malo lasnatih koreninic, katere so najvažnejše v hranitev drevesno. Cepi na tak divjak cepič, in vzgojil bodeš iz njega drevo, ki bode imelo le malo korenin. No, drevesa iz naših kmetijskih drevesnic so vsa taka, zato pa tudi niso za nič. Divjak, ki je vzgojen iz peške treba dvakrat presaditi in vselej mu ob enem skrajšati korenine, katere so potem prisiljene, da se razrastejo in naredo mnogo lasnatih koreninic. Kupuj torej le tako sadno drevje, ki je cepljeno na presajene divjake, in raslo ti bode čvrsto. Korenine so rastlini to, kar je zdrav želodec človeku.

Sadi drevje z lepim in ravnim deblom ter zdravo krono. Tako drevje dobiš pa zopet le tam, kjer umejo vzgajati tako, to je, ker znajo z umno vzgojo drevo hitro in lepo kvišku spraviti, ga ne mučijo 7 do 10 let v drevesnici na razne načine. Drevo imej zdrav les, lubad ne bodi razpokana, ampak lepo gladka ter svetla brez vsakega lišaja.

Sadi drevje le samo od primernih vrst, to je takih, katere je lahko v denar spraviti. Ne sadi nikdar mnogo vrst, ampak malo, morda samo le eno, da je le prava.

Ne kupi nikdar drevesa, ako prodajalec ni mož, da bi mogel jamčiti za ime vrste, s katerim drevo proda.

Ne kupuj sadnega drevja nikdar po sejnih ali od ljudi, ki ga vozijo na prodaj po deželi. To je drevje z razšušeni koreninami, navadno tako vzgojeno, da se Bogu smili, od vrst, ki niso prav nič vredne, iz kratka, drevje za ogenj, pa ne za vrt. Spomladi l. 1890. bode imela kmetijska družba obilo dobrega in lepega sadnega drevja na prodaj. Kdor lahko čaka, čakaj, ker to drevje bode tako ceno, kakor nikoger drugod. Tudi kmetijska šola v Grmu na Dolenjskem bode kmalu imela na prodaj svoje sadno drevje. Kdor pa uže letos hoče kupiti sadnega drevja, kupi ga iz drevesnic, ki ga ponujajo med inserati v kmetijskih časopisih. Kar jih je, vse so zanesljive.

Razne reči.

* Kadar nasajaš svoj lepotični vrt, bodi ti v uzor vedno le narava, ker ona je najučenejši vrtnar. Ogleduj robe ob gozdu in travniku, planote v gozdu, brege ob *

potokih, zaraščene brežine, celo vsaka ograja ti kaže najlepše vzorce za mično vreditev vrta tvojega.

* Koli pri drevju. Kadar sadiš visokodebelno drevje, nikdar ne zabi kola ob vrhu ogladiti, vsaj robe mu poreži. Ti robovi so uže tako preostri, ako pa kol zabijaš v zemljo, pokažejo se še bolj. Ako torej kola ne ogladiš, utegne s svojimi ostrimi robovi kaj močno škodovati lubadi, kadar se ob njo drgne, kar se zelo lahko pripeti zlasti ob vetru.

* Kadar rožo sadiš, pazi na korenine, zlasti na vlaknaste, da jih ne poškoduješ. Poreži pa vse gnile in zlomljene korenine. Rožam ne škoduje, ako jih sadimo globoko, dostikrat jih moramo zaradi primerne saditve v skupine in grupovanja prav zelo globoko saditi. Ob sajenji rabi prav dobro mešanec, in tudi zalivanje z gnojnico de roži izvrstno.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

100.

O razprostranjenju žitaric; žito v svetskej trgovini.

Blizu Atena pri nekem selu stopamo ob skrajnej meji naših žitaric. „Kadar človek stopi iz borove šume“, sporoča nam Martins, „ugodno ga iznenadi selo, ki je lepo opasano z ječmenovim poljem. Njive te so skrajne straže evropskega poljedelstva. Na zahodnej obali Norveške bi morali celo stopnjo proti jugu se pomakniti, da sličnih njiv najdemo. Selo to se zove Elvebaken, in ima tako ugodno ležo, da mu je podnebje blago, in da ima včasih tudi dobro letino. Peščeni holmi ga ščitijo hladnih izhodnih vetrov, napravljena zemlja okoli njega brzo vpija dežnico in se dosta brzo ugreje s slabimi žarki severnega solnca. Ali ob vsem tem ne dozori popolnoma žito niti v najboljšem letu, in žetev ni nikdar pred polovico septembra.

Od Altena se spušča meja ječmenu v švedsko Laplandijo, obrobjuje Botniški zaliv, ter gre skozi Rusko med 65. in 67. stopnjo in preskoči Ural med tema stopnjama. Na Sibiru ni ječmen še se pririnil do severne meje, on tu preskoči Ob in Leno med 61°. in 62°. pa se tu sreča jari ječmen z ozimim. Na pojedinih mestih so potisnili tu jari ječmen do 63° in 64°. Od tu gre severna meja ječmenu ob Ohotskem gorovju in se privije do porečja Amurja, pa ne gre na Kamčatko. Na izhodnej azijske obali zaostaja ječmen uže pri 50. stopnji. Če gremo iz Azije proti zahodnej strani Amerike, ne bomo zadeli ob ječmen niti pri 54° na otoku Unalaški, dočim ga na ameriške kopnini v Alaški nahajamo pri 57.

stopnji, pa tudi uže rež nahajamo tu, zato se gotovo tu severna meja jaremu ječmenu more potisniti še malo više. Od zahodne obale se spušča meja jaremu ječmenu proti jugu, ter v Labradoru izide pri 52°. Na južnej polovici naše zemlje objema skrajna meja žitaric vso kopnino, tako da tu morejo poletne posetve uspevati.

Zimske posetve imajo svojo severno mejo v Evropi nekoliko, južnejše. V zahodnej Norveške se posilijo do 65°, a v Švedske in v Ruske blizu 60°. Tu se pričinja kultura reži, in za njo koj kultura pšenice. Dalje proti jugu je čedalje več pšenice, in tu dobiva novo tovaršico koruzo.

Poglejmo še v planinski svet. V Alpah nahajamo na južnej strani koruzo še v višini 350 m, dočim ste se se rež in pšenica vrpeli do višine 850 m, tu pa se pričenjata širiti ječmen in oves, ki uspevata do 1200 m višine. V Himalaju dozoreva riža do višine 1000 m, kjer jo zamenja pšenica, ki gre do višine 3000 m. Od te višine pa do 4000 m, nahajamo ječmen in oves. Po višinah tropske Amerike nahajamo redoma najpreje banano do 1000 m, potem koruzo do 2000 m, pšenico in druge žitarice do 3 in 4000 m.

Tako so razprostranjene žitarice po svetu dandanes, v starem veku je bilo to vse drugače. V starem veku so sejali po zemljah okoli Sredozemnega morja samo pšenico in ječmen, reži in koruze pa niso poznali. Za rižo so znali, ali je niso sejali. V severnej in osrednej Evropi je bilo v tem času poljedelstvo še slabo razvito, in glavni žitarici ste tu bili ječmen in oves. Selitve narodov so prinesle v Evropo rež, ki je začela vse bolj izrivati oves kot krušno bilino. Z odkritjem Amerike je dobila Evropa koruzo, s prihodom Arabcev pa rižo. Kedar so se odprli svetski potovi, razširile so se žitarice po vsem svetu. V Azijo so peljali koruzo, v Ameriko, južno Afriko in Avstralijo vse naše žitarice. V tem so se dogodile tudi v samej Evropi znamenite spremembe. Kakor je popreje oves se umaknil reži, tako je sedaj zopet pšenica začela izrivati rež. V polovici 17. stoletja so severne nemške pokrajine pridelovale trikrat toliko reži, kolikor pšenice, a uže 50 let pozneje je bilo tu ravno narobe. Okoli 1758. leta ste se hranili dve tretjini stanovništva na Angleškem s pšenico, dandanes pa se skoro vse stanovništvo hrani edino le s pšenico.

Leta 1727. je bilo v Skotskeji pri Edinburgu samo eno malo polje s pšenico posejano, dočim je dandanes pšenica ondi poglavitna hrana tudi siromašnega ljudstva. Taisto se je dogodilo tudi v Danskeji.

Med vsemi našimi žitaricami ima riža prvo mesto, ker se ž njo hrani največ ljudi. Za rižo je koj pšenica, koruza, potem rež, ječmen in oves. V velikej svetskeji trgovini je pa pšenica na prvem mestu. V starem veku se je izvozilo največ pšenice s Sicilije, dočim dandanes največ žitno trgovino ima Ruska. Po ogromnem prostoru južne Ruske mej Črnim morjem in Uralom se širijo plodne njive, s katerih se leto na leto na milijone